

**KLÍČ KE CVIČENÍM
Z PRACOVNÍHO SEŠITU
DĚJEPIS 6**

KLÍČ KE CVIČENÍM – PRACOVNÍ SEŠIT DĚJEPIS 6

strana 4

1. Historie je věda zabývající se **minulostí**. Historikové zkoumají dějiny prostřednictvím historických **pramenů**, které dělíme na **psané** (např. listiny) a **hmotné** (např. nádoby). Umělecké předměty vystavujeme v **galeriích** a předměty běžné denní potřeby v **muzeích**. Písemnosti uchováváme v **archivech**.
2. 1. Brno, 2. muzea, 3. archivy, 4. historie, 5. galerie, 6. dějiny. *Tajenka*: Burian.
3. a) narození Ježíše Krista.
4. a) 33 – 1. století; b) 476 – 5. století; c) 935 – 10. století; d) 1492 – 15. století; e) 1789 – 18. století; f) 1805 – 19. stol.
5. a) 1781 – 18. století – 4. D; 1526 – 16. století – 6. A; 863 – 9. století – 2. R; 1212 – 5. W; 1620 – 17. století – 3. I; 1945 – 20. století – 1. N. *Tajenka*: (Charles) Darwin. Je zakladatelem evoluční biologie.
6. a) 395 př. n. l. – 146 př. n. l. – 73 př. n. l.;
b) 146 př. n. l. – 73 př. n. l. – 395 n. l.;
c) 73 př. n. l. – 146 n. l. – 395 n. l.;
d) 395 př. n. l. – 146 př. n. l. – 73 př. n. l.;
e) 395 př. n. l. – 146 př. n. l. – 73 n. l.
správně uspořádané letopočty: c), d), e).

strana 5

1. Dějiny lidstva dělíme na pět základních dějinných úseků: 1) **pravěk**, 2) **starověk**, 3) **středověk**, 4) **novověk** a 5) **moderní dějiny**. Čím starší období, tím **delší** dobu trvá. Na území České republiky neproběhlo období **starověku**. První přímí předchůdci člověka se objevili v geologickém období zvaném **čtvrtohory**.
2. a) pravěk 3.; b) starověk 1.; středověk 4.; novověk 5.; moderní dějiny 2.
3. 1. středověk, 2. čtvrtohory, 3. kalendář, 4. historie, 5. trilobit, 6. pravěk, 7. pět, 8. Ježíš Kristus. *Tajenka*: starověk.

strana 6

1. Pravěk začíná v době, kdy se objevují první přímí předchůdci člověka, a končí zavedením a vznikem prvních států. Během pravěku se vystřídaly čtyři doby ledové, mezi nimi probíhaly teplejší doby meziledové. Pravěk dělíme na dobu kamennou, bronzovou a železnou podle materiálu, ze kterého lidé vyráběli své nástroje.
2. pravěk – 1. doba kamenná A. starší doba kamenná, B. střední doba kamenná, C. mladší doba kamenná, D. pozdní doba kamenná; 2. doba bronzová; 3. doba železná.
3. ne – P, ne – A, ano – L, ne – E, ano – O, ne – L, ne – I, ano (T). *Tajenka*: paleolit – starší doba kamenná.
1. **sekáč** – 1. kamenný nástroj, **tlupa** – skupina pravěkých lidí, **pěstní klín** – univerzální kamenný nástroj, **jeskyně** – prostory obývané člověkem v pravěku, **mamut** – vyhynulé zvíře, **oštěp** – zbraň člověka rozumného, **luk**, **šíp** – předměty užívané člověkem dnešního typu k lovu.

strana 7

2. **člověk zručný** – objevil se asi před: **3 miliony let**; latinské označení: **Homo habilis**; obývané světadíly: **Afrika**; nástroje: **sekáč**; obživa: **sběr rostlin a plodů, nelovil**; žil: **v tlupě**
člověk vzpřímený – objevil se asi před: **1,8 miliony let**; latinské označení: **Homo erectus**, obývané světadíly: **Afrika, Evropa, Asie**; nástroje: **pěstní klín**; obživa: **sběr a lov**; žil: **v tlupě**; oheň: **pouze udržoval, neuměl ho rozdělat**; řeč: **posunky**.
člověk rozumný – objevil se asi před: **300 000 lety**, latinské označení: **Homo sapiens**, obývané světadíly: **Afrika, Evropa, Asie, Austrálie**, nástroje: **kamenné a dřevěné oštěpy, nože, škrabadla**; obživa: **sběr, lov velkých zvířat**, žil: **v tlupě**; oheň: **udržoval i rozděloval**, řeč: **jednoduchá řeč**.
člověk současného typu – objevil se asi před: **40 000 lety**; latinské označení: **Homo sapiens sapiens**; obývané světadíly: **všechny**; nástroje: **luk a šíp, čepele, hroty šípů, rydla, škrabadla**; obživa: **sběr a lov**; žil: **v rodu**; oheň: **udržoval i rozděloval**; řeč: **rozvinutá řeč**.
3. a) Věstonická venuše; b) člověk zručný.

strana 8

4. 1. rozumný, 2. pes, 3. šaman, 4. venuše, 5. rod, 6. jeskyně, 7. Afrika, 8. mamut, 9. sekáč, 10. tlupa, 11. Věstonic, 12. paleolit. *Tajenka*: neandertálcí.
5. a) člověk zručný – 4 sekáč, b) člověk vzpřímený – 1 pěstní klín, c) člověk rozumný – 2 oštěp, d) člověk současného typu – 3 čepele.
6. a) ano – E, ano – D, ne – U, ne – A, ne – R, ne – D, ano – Š, ne – T, ne – O, ano – R, ano – CH. *Tajenka*: Eduard Štroch.
b) např. Lovci mamutů, Osada Havranů, Hrdina Nik, Volání rodu.

strana 9

1. Kolem roku 10 000 př. n. l. skončila poslední **doba ledová**. Oteplilo se a objevily se smíšené **lesy**. Velké druhy zvířat (např. **mamuti** a srstnatí **nosorožci**) vyhynuly. Lesy byly plné zvěře, proto lidé nemuseli putovat za zvířaty a **usadili** se. Základním zdrojem obživy se stalo **zemědělství**, lidé začali pěstovat rostliny a chovat **zvířata**. Dříve než založili pole, bylo třeba vykácet les, pak vypálit zbytky stromů – tomu říkáme **žďáření**. Prvními zvířaty chovanými pro užitek byly **ovce** a **kozy**, teprve později začali lidé chovat prasata a **tury**. Lidé vypěstovali **víc**, než potřebovali, a proto se někteří začali věnovat **řemeslu**. Mezi dvě nejstarší řemesla patří **tkalcovství** a **hrnčírství**. Lidé žili v **rodech**, v jejichž čele stál rodový **stařešina**.
2. a) P; b) Ů; c) L; d) M; e) Ě; f) S; g) Í; h) C; i) E. *Tajenka*: pŮlměsice.
3. 1. otloukání kamene; 2. vrtání; 3. rozdělávání ohně; 4. hrnčírství; 5. zemědělství.
4. **hrnčírství** – jedno z nejstarších řemesel, **zemědělství** – základní zdroj obživy od mladší doby kamenné, **domestikace** – zdomácnění/ ochočení volně žijících zvířat, **stařešina** – osoba v čele rodu.

strana 10

1. V pozdní době kamenné začal člověk převážet těžké náklady na prvních **vozech** s plnými **koly**. K jejich tažení užíval **voly**. K výrobě nádob začal používat **hrnčírský kruh**. K výrobě nástrojů, zbraní a ozdob začali lidé používat první kov – **měď**, jejíž nevýhodou byla **měkkost**. Při práci na poli začali používat dřevěné **oradlo** tažené **dobytkem**. Lidé žili nadále v rodech. Společnost se začala rozdělovat podle **majetku**. Domy ve srovnání s domy mladší doby kamenné byly **menší** a byly zahlobené do země, proto se jim říká **polozemnice**. Lidé žili v osadách na **vyvýšeném** místě. Těmto osadám říkáme **hradiště**. Ta byla chráněna **hradbou** a **příkopem**.
2. 1. měď, 2. polozemnice, 3. archeologie, 4. oradlo, 5. kolo, 6. hradiště, 7. domestikace, 8. příkopy. *Tajenka*: megality; náboženským (účelům).
3. 1. hrnčírský kruh, 2. tavení mědi, 3. dřevěné oradlo tažené dobyt看em.
4. vůz A. – vůz s plnými koly.

strana 11

1. Bronz je slitina **mědi** a **cínu**. Ve srovnání s mědí je **tvrdší**. Protože se tyto kovy většinou **nenacházejí** na jednom místě, rozvíjel se **dálkový obchod**. S výrobou bronzu souvisejí nová řemesla: **kovolictví** a **kovotepectví**. Dalším novým řemeslem bylo **kolářství**, které umožnilo vznik **loukoťového kola**. Rody se spojovaly v **kmeny**, v jejich čele stál **náčelník**, který spolu s **družinou** chránil svůj kmen. Náboženské obřady vykonávali **kněží**. Lidé věřili v přírodní **božstva** a přinášeli jim **oběti**. Opevněná hradiště se stávala centry **řemesla** a **obchodu**, v případě ohrožení plnila i **obrannou** funkci.
2. 1. kovotepectví, 2. kolářství, 3. pravěk, 4. kmeny, 5. kovolictví, 6. kněží, 7. hradiště, 8. mědi a cín, 9. náčelník. *Tajenka*: popelnice, k ukládání popela zemřelých (obdobu dnešních uren).
3. ano – H, ne – Ř, ne – I, ano – V, ano – N, ne – Y. *Tajenka*: hřivny; platidlo.
4. a) 6; b) 4; c) 5; d) 3; e) 1; f) 2.

strana 12

1. Kolem roku 750 př. n. l. začali lidé ve střední Evropě používat nový kov – **železo**. Vyráběli z něho **nástroje** a **zbraně**. Vznikla dvě nová řemesla: **kovářství** a **hutnictví**. V čele kmene stál nadále **náčelník** obklopený družinou **bojovníků**; příslušníci kmene žili v opevněných **hradištích**.
2. a) výheň, b) kovadlina, c) kleště, d) perlíky.
1. Kolem roku 400 př. n. l. osídlili území České republiky **Keltové**. Příslušníci nejnámějšího kmene u nás se označovali **Bójové**. Podle nich dostala naše země název **Bohemia**. Žili v **kmenech**, v jejichž čele stál **kníže** a velmoži – nejudatnější **bojovníci**. Důležité postavení měli druidové – **kněží**, kteří působili i jako **soudci**. Oppida byla keltská **hradiště**. Byla centrem řemesla a **obchodu**. Keltové byli vynikající bojovníci i zruční **řemeslníci**. K jejich vynálezům patří: **výrobky z železa: kladivo, pilník, kleště, nůžky, řetězy, zavírací špendlík, zdokonalení hrnčírského kruhu** (tzv. rotační hrnčírský kruh).
2. 1. oppidum, 2. druidové, 3. hutník, 4. velmoži, 5. Bójové, 6. kovář, 7. duby. *Tajenka*: duhovky, mince.
3. ano – CH, ne – E, ne – T, ano – I, ano – T, ne – Ě. *Tajenka*: Chetitě.

strana 13

1. V 1. století př. n. l. opustili naše území **Keltové**. Místo nich přišly na naše území dva **germánské** kmeny. Tyto kmeny byly **zaostalejší** než Keltové. Žili převážně v **neopevněných** vesnicích. **Uměli** tavit železo. Ve 4. století začal velký pohyb obyvatel zvaný **velké stěhování národů**, který zahájili **Hunové** – kočovné kmeny z **Asie**. Ti kolem r. 370 vtrhli do **východní** Evropy a vyvolali posun kmenů z **východu na západ**. Po roce 500 **germánské** kmeny z našeho území odešly. Poté se u nás na počátku 6. stol. začali usazovat **Slované**, kteří žili zpočátku v **kmenech**, v jejichž čele stál **kníže**.
2. 1. druidové, 2. Hunové, 3. zemědělství, 4. oppidum, 5. Markomani, 6. Kvádové, 7. Bohémia, 8. Asie, 9. Keltové,

10. Slované. *Tajenka*: Dněpr, Visla.
3. východní Slované – Rusové, Ukrajinci; západní Slované – Češi, Poláci, Slováci, Lužičtí Srbové; jižní Slované – Srbové, Slovinci, Chorvati.
4. ne – P, ano – E, ne – R, ne – U, ano – N. *Tajenka*: Perun.

strana 14

1. Starověk je období vzniku prvních civilizací. Jeho typické znaky: vznik prvních **státních** útvarů, vznik **písma** (k zaznamenání událostí), rozvoj **vzdělanosti**, zakládání prvních **měst** a vytváření prvních **zákonů** (pravidel chování). Nejstarší státy vznikaly v Asii, **Africe** a jižní **Evropě**. Rozdělujeme je na **staroorientální** a **antické**. Ve střední Evropě období starověku **neproběhlo**.
2. **staroorientální státy** – Afrika, Asie – u velkých řek – zemědělství – nižší vrstvy obyvatel, panovník (stát); **antické státy** – jižní Evropa – u moří – zemědělství, řemeslo, obchod – otroci – soukromé osoby.
3. a) Čína, b) Indie, c) Egypt, d) Mezopotámie, e) Palestina, f) starověký Řím, g) Fénicie, h) Řecko.
1. Mezopotámie je oblast mezi řekami **Eufkrat** a **Tigris**. V současnosti zde leží především území států **Irák** a **Írán**. Mezopotámie je součástí tzv. úrodného půlměsíce, kde vzniklo **zemědělství**. Na území Mezopotámie se utvářely první **státy** a vzniklo zde nejstarší známé **písmo**. Na jaře se řeky **rozvodnily**. Aby záplavy nezničily úrodu, bylo třeba se před nimi **chránit** a zároveň uchovat vodu pro období **sucha**. Nejdůležitějšími zemědělskými stavbami byly **zavlažovací kanály**. Zemědělci vypěstovali **víc**, než spotřebovali, a tak se začali někteří lidé věnovat **řemeslu** a **obchodu**. V Mezopotámii byl dostatek **hlíny**, která se používala např. na výrobu **destiček**, na které se psalo stéblem z **rákosu**. Ten se využíval také na stavbu domů a výrobu **člunů**. Lidem bez jakýchkoli práv říkáme **otroci**, nejčastěji se jimi stávali váleční **zajatci**. Tito lidé byli majetkem svého **pána**.

strana 15

3. ano – O, ne – T, ano – R, ne – O, ne – C, ano – I. *Tajenka*: otroci.
4. *dostatek* – a) rákos, d) hlína; *dovoz* – b) kovy, c) dřevo, e) kámen.
5. 1. otroci, 2. obilí, 3. zemědělství, 4. cihly, 5. kanály, 6. Tigris, 7. záplavy, 8. Eufkrat, 9. obchodníci, 10. řemeslníci. *Tajenka*: civilizace.

strana 16

1. Kolem roku 9000 př. n. l. se lidé v Mezopotámii začali živit **zemědělstvím**. Asi roku 3500 př. n. l. přišel do Mezopotámie národ zvaný **Sumerové** a vytvořil zde první **městské státy**. Jejich centrem byla stupňovitá stavba zvaná **zikkurat**, na jejímž vrcholu stál chrám. Městské státy spolu často **soupeřily**, a tak rostl vliv vojevůdců, z nichž se stávali **panovníci**, kteří žili v královských **palácích**. Ty se staly centrem městských států. Kolem roku 2300 př. n. l. vznikla na území Mezopotámie první jednotná říše – **akkadská říše**, kterou založil Sargon I. **Akkadský**. Tato říše se rozpadla v důsledku vpádu **horských kmenů**.
2. a) 5. b) 6. c) 2. d) 4. e) 7. f) 1. g) 3. *Tajenka*: mozaiky.
3. ne – A, ne – K, ano – K, ano – A, ano – D. *Tajenka*: Akkad – hlavní město akkadské říše.
4. Kolem roku 1800 př. n. l. vznikly na území Mezopotámie dvě říše: na severu **Asýrie** a na jihu **Babylonie**. Asyřané byli výborní **válečníci**. Roku 612 porazila Asyřany **babylonská říše**. Významným panovníkem Babylonie byl Chammurapi, který nechal sepsat **zákoník** stanovující **tresty** za různá provinění. Král Nabukadnezar II. připojil **Judsko**. Nechal postavit hradby a slavnou **Ištařinu** bránu. Babylonie se stala roku 539 součástí **perské říše**. V Mezopotámii vzniklo pravděpodobně nejstarší písmo, které se nazývá **klínové**. Rylo se do **hliněných destiček** zašpičatělým **rákosem**. Za nejstarší literární dílo světa je považován epos **O Gilgamešovi**. Zemědělci v Mezopotámii používali hák s **nálevkou** na setí.

strana 17

5. 1. zikkurat, 2. klínové písmo, 3. Chammurapiho zákoník, 4. Ištařina brána.
6. a) zikkurat – stavba Sumerů; b) zničili Peršané – Asýrii – zničili Babyloňané; c) připojení perské říše – dobytá perskou říší; d) hieroglyfy – egyptské písmo.
7. **na jihu Mezopotámie**: babylonská – Chammurapi, Nabukadnezar II. Persie; **na severu Mezopotámie**: asyrská – Babylonie.
8. a) 4; b) 1; c) 2; d) 3.
9. 1. klínové, 2. Gilgamešovi, 3. Babylonská, 4. Chammurapiho, 5. zikkurat, 6. Ištařina, 7. Judsko, 8. kanály, 9. Sumerové, 10. Jeruzalém, 11. Asýrie, 12. Tigris. *Tajenka*: Nabukadnezar – významný král Babylonie, byl velkým válečníkem; ke své říši připojil Judsko; nechal postavit babylonské hradby...

strana 18

1. Východní pobřeží Středozemního moře leží na křižovatce tří světadílů: **Afriky**, **Evropy** a **Asie**. Vznikly zde dva důležité územní celky: **Palestina** a **Fénicie**.
2. *shora*: Fénicie, Izrael, Judsko.

3. a) Tóra – Palestina, b) mořeplavci – Fénicie.

1. Fénicie se rozkládala na jihovýchodním pobřeží **Středozemního** moře v oblasti dnešního **Libanonu**. Někdy se jí také říká „**Červená země**“ podle barviva, které Féniciané vyráběli z těl mořských **plžů**. Féniciané byli vynikající **mořeplavci a obchodníci**. Na svých obchodních cestách zakládali města, nejznámější z nich bylo **Kartágo**, které porazili a zničili **Římané**. Féniciané vytvořili **hláskové písmo** a uměli vyrobit téměř čiré **sklo**.
2. ne – P, ano – U, ne – R, ano – P, ano – U, ano – R. Tajenka: purpur – červené barvivo.

strana 19

1. Palestina se nacházela **jižně** od Fénicie. Dnes největší část tohoto území zaujímá stát **Izrael a Palestina**. Ze západu omývalo Palestinu **Středozemní** moře a východní hranici tvořila řeka **Jordán**. Ve 13. století př. n. l. přicházeli do Palestiny **Hebrejové** (Židé). Kolem roku 1000 př. n. l. se hebrejské kmeny **sjednotily** a vytvořily království, jehož největší rozmach nastal za vlády krále **Šalomouna**. Ten nechal v Jeruzalémě postavit chrám. Po **Šalomounově** smrti se říše rozpadla na dvě části, na severu vzniklo království **Izrael** a na jihu **Judsko** s hlavním městem **Jeruzalémem**. Judsko v 6. století př. n. l. dobyl král Nabukadnezar II. a část jeho obyvatel dal odvést do „**babylonského zajetí**“. V 1. století př. n. l. ovládli Palestinu **Římané**, proti nimž Židé několikrát **povstali**, ale vždy byli **poraženi**. Hebrejové na rozdíl od ostatních národů věřili v **jednoho** boha, jejich posvátnou knihou je **Tóra**. Z židovského náboženství později vyšlo **křesťanství**.
2. 1. purpur, 2. Jahve, 3. Šalomoun, 4. Jeruzalém, 5. Judsko, 6. Tóra, 7. judaismus, 8. Féniciané, 9. Babylonie. Tajenka: Palestina.
3. ano – V, ne – E, ne – R, ano – D, ne – I. Tajenka: Verdi.
4. David – syn pastevece, zabil obra Goliáše, král sjednoceného Izraele, otec Šalomouna.

strana 20

1. Starověký Egypt ležel v **Africe** v povodí řeky **Nil**. Řeka Nil teče **z jihu na sever**. Proto se jižní části Egypta říká **Horní Egypt** a severní část se nazývá **Dolní Egypt**. Řeka Nil se každoročně v červnu **rozvodnila** a přinášela s sebou úrodné **bahno**. Jediným zdrojem vláhy byly **záplavy**, proto staří Egyptané vybudovali systém **kanálů**. Většinu půdy vlastnil **panovník (faraon)**, který ji pronajímal **lidem**, kteří mu za to museli platit daně v **naturáliích**.
2. A. Dolní Egypt, B. Horní Egypt; a. Středozemní, b. Rudé; 1. Alexandrie, 2. Memfis (Mennofer), 3. Théby (Veset).
3. 1. pšenice, 2. vinná réva, 3. olivy, 4. fíky, 5. sezam.

strana 21

1. Nejmocnější osobou v Egyptě byl vládce zvaný **faraon**. Po něm měli nejvyšší postavení **kněží**. Do vyšší společenské vrstvy patřili vojenští **velitelé** a vyšší **úředníci**. Do nižší vrstvy patřili podle druhu obživy **zemědělci, řemeslníci a obchodníci**. Nejhorší postavení měli **otroci**, kteří neměli žádná **práva**. Dějiny starověkého Egypta trvaly přibližně **3000** let. Historikové dělí dějiny Egypta na období zvaná **Stará říše** a **Nová říše**. Původně vznikly při řece Nilu dva státy, na jihu **Horní Egypt** a na severu **Dolní Egypt**. Horní Egypt je na rozdíl od Dolního Egypta **hornatý**, proto se zde lidé živil **pastevectvím**. Kolem r. 3000 př. n. l. spojil oba státy faraon **Horního Egypta**.
2. a) 5, b) 4, c) 8, d) 6, e) 3, f) 2, g) 1, h) 7. b) 1. **řádek** – f); 2. **řádek** – c), g), h); 3. **řádek** – a), b), e); 4. **řádek** – d).
3. 1. kněží, 2. faraon, 3. Nil, 4. záplav, 5. tkalcovství, 6. syn Slunce, 7. obchodník, 8. kobra, 9. Horní, 10. úředník, 11. otrok. Tajenka: kanály a bahno – Zavlažovací kanály a úrodné bahno, které přinášel rozvodněný Nil, byly důležité pro zemědělství.

strana 22

1. Hlavním městem Staré říše byl **Mennofer (Memfis)**. Z tohoto období se dochovaly **pyramidy**, kamenné stavby ve tvaru **jehlanu**, které sloužily jako **hrobky**. První pyramidy byly **stupňovité**, nejznámější z nich je **Džóserova** pyramida. Mladší pyramidy byly **hladké**, nejznámější z nich je **Cheopsova** pyramida v Gíze. Některé pyramidy střežily **sfingy**, sochy s **lidskou hlavou a lvím tělem**.
2. a) 1. Sfinga, 2. pyramidy v Gíze, 3. Džóserova pyramida. b) hrobky faraona.
3. 1. Memfis, 2. hrobka, 3. Džóserova, 4. sfinga, 5. Cheopsova, 6. Nil. Tajenka: faraon.
1. Hlavním městem Nové říše byl **Veset (Théby)**. Egypt vedl **dobyvačné války**, díky nimž získal nová **území** a rostl počet **otroků** z řad válečných **zajatců**. Významný panovník byl **Ramesse II.** Faraoni budovali místo pyramid **skální hrobky** v Údolí králů. Stavěli také **chrámy**, z nichž nejznámější jsou v Karnaku a Luxoru. Před chrámy stával **obelisk**, sloup se jménem panovníka, který dal postavit **chrám**. Příčinou úpadku Egypta byl nezájem o měď v době **železné**. Egypt postupně dobyli **Asyřané a Peršané**. K jeho opětovnému rozvoji došlo za vlády Alexandra **Makedonského**, který založil nové hlavní město Alexandrii. Poslední egyptskou panovnicí byla **Kleopatra VII.** Po její vládě se stal Egypt součástí **římské říše**.

strana 23

2. 1. obelisk, 2. Tutanchamon, 3. Alexandrie, 4. faraon, 5. Ramesse; 6. kanály, 7. sfinga, 8. chrámy, 9. Nil, 10. pyramidy, 11. Kleopatra. Tajenka: Luxor, Karnak – chrámy.

3. **Stará říše** – Mennofer (Memfis) – Džóser, Chufu (Cheops) – pyramidy; **Nová říše** – Théby (Veset) – Ramesse II. – skalní hrobky.
1. Domy ve starověkém Egyptě měly **malá** okna, aby uvnitř nebylo **horko**. Domy byly ze sušených **cihel** a slámy. Ženy měly **rovnoprávné** postavení s muži a **mohly** vykonávat povolání, což **nebylo** tehdy běžné. Povinná školní docházka **neexistovala**, chlapci se učili profesi svého **otce**. Egyptské písmo se nazývá **hieroglyfy**. Egyptané zpočátku ryli texty do **kamene**, později psali na **papyrus**. Vynikali v několika vědních oborech, např. v **lékařství, matematice, geometrii a astronomii**. Uctívali více **bohů**. Těla zemřelých Egyptané **mumifikovali**.
2. ano – C, ano – A, ne – R, ne – T, ano – E, ne – R. Tajenka: Carter.

strana 24

3. a) 1 – pyramidy v Gíze, 2 – skalní hroby (Údolí králů), 3 – mumie, 4 – obelisk, 5 – Tutanchamonova posmrtná maska, 6 – Rosettská deska, 7 – hieroglyfy, 8 – sarkofág. b) pyramidy v Gíze 1). c) rozluštit hieroglyfy.
4. 1. lékařství, 2. Tutanchamon, 3. papyrus, 4. kobra, 5. Kleopatra, 6. mumifikace, 7. kanály, 8. hieroglyfy. *Tajenka:* sarkofág.

strana 25

1. Starověká Indie vznikla na poloostrově **Přední Indie** v **Asii**. První městské státy zde vznikaly kolem roku 2500 př. n. l. v povodí řek **Indus** a **Ganga**. Tyto řeky se v **jarním** období rozvodňovaly a přinášely s sebou **záplavy**. Nejvýznamnějším panovníkem byl **Ašóka**. Vyznával **buddhismus**, a proto odmítal vést **války**. Po jeho smrti došlo k postupnému **úpadku** země, který v 6. století n. l. dokonal vpád kočovného kmene **Hunů**. Ve starověké Indii byla rozšířena dvě náboženství: **buddhismus** a **hinduismus**. Indové jako první počítali s **nulou**, vypočítali tzv. **Ludolfovo** číslo a pro zápis čísel začali používat číslice, kterým říkáme **arabské**, protože je do Evropy rozšířili **arabští** obchodníci.
2. 1. buddhismus, 2. Ganga, 3. hinduismus, 4. Indus, 5. Ašóka, 6. Arabové, 7. přetvlování. *Tajenka:* sanskr.
1. Starověká Čína vznikla ve **východní Asii** v povodí řek Jang-c'-t'-iang (česky **Modrá** řeka) a Chuang-che (česky **Žlutá** řeka). Kolem roku 1500 př. n. l. zde vznikly první **státy**, které spolu vzájemně soupeřily. Roku 221 př. n. l. Čínu sjednotil **císař Čchin**, podle něhož se Čína jmenuje. Na **severu** země byla na její ochranu postavena **Velká čínská zeď**. Nejdůležitější zemědělskou plodinou byla **rýže**. Číňané začali vyrábět přírodní **hedvábí**, které produkuje motýl **bourec morušový**. Číňané udržovali obchodní styky s **Evropou**, k čemuž sloužila tzv. **hedvábná** stezka. K významným čínským vynálezům patří např.: **papír, knihtisk, střelný prach, brýle, postup výroby hedvábí a porcelánu, kompas, sluneční a vodní hodiny, koňský postroj**. Číňané dodnes používají **znakové** písmo.
2. 1. bourec morušový, 2. kompas, 3. Velká čínská zeď, 4. terakotová armáda.

strana 26

1. 1. Čína – znakové, 2. Fénicie – hláskové, 3. Mezopotámie – klínové, 4. Egypt – hieroglyfy.
2. a) Indie – Indus, Ganga; b) Egypt – Nil; c) Čína – Chuang-che a Jang-c'-t'-iang (Žlutá řeka a Modrá řeka); d) Mezopotámie – Eufrat, Tigris.
3. 1. soška Buddhy – Indie, 2. Sfinga – Egypt, 3. Ištařina brána – Mezopotámie (Babylonie), 4. Velká čínská zeď – Čína.

strana 27

1. Starověké Řecko leželo na **Balkánském** poloostrově; jeho součástí bylo i pobřeží **Malé Asie** (dnešní Turecko). Větší část pevninského Řecka je **hornatá**. K získání půdy bylo třeba vykácet **lesy**. Takto získané dřevo se použilo na stavbu **lodí**. Řekové pěstovali především **vinnou révu** a **oliv** a chovali **ovce** a **kozy**. Dalším zdrojem obživy v přímořských oblastech byl **rybolov**. Kromě zemědělství se lidé živil **řemeslem** a **obchodem**.
2. a) bronz – 2.; b) zlato – 3.; c) železo – 1.; d) měď – 4.
3. 1. kompas, 2. víno, 3. úředníci, 4. Egejské, 5. papyrus, 6. Malá Asie, 7. Kréta, 8. olivy, 9. Balkánský, 10. mramor. *Tajenka:* mořeplavba.
4. 1. Egejské moře, 2. Balkánský poloostrov, 3. Malá Asie, 4. Peloponéský poloostrov, 5. Jónské moře, 6. Kréta, 7. Středozemní moře

strana 28

1. Jižně od pevninského Řecka se nachází ostrov **Kréta**, na kterém kolem roku 2000 př. n. l. vznikla nejstarší známá civilizace v Evropě – **minojská** civilizace, pojmenovaná podle bájného krále. Ostrov se nachází na křižovatce **obchodních** cest. Obyvatelé zakládali na ostrově města s nádhernými **paláci**, nejznámější z nich byl postaven ve městě **Knóssos**. Byl tak rozsáhlý, že připomínal **labyrint** (česky bludiště). Posvátným zvířetem byl **býk**. Minojci byli vynikající **mořeplavci** a **obchodníci**. Kolem roku 1450 př. n. l. krétská **minojská** civilizace zanikla. Příčinou byl zřejmě výbuch **sopky** a vpád jednoho z řeckých kmenů – **Achájů**.
2. a) 3. b) 2. c) 6. d) 5. e) 7. f) 4. g) 1.
3. a) 2; b) 6; c) 3; d) 5; e) 4; f) 1. *Tajenka:* Ikaros – v řecké mytologii syn stavitele, sochaře a vynálezce Daidala.
4. Ariadna.

strana 29

1. Kolem roku 2000 př. n. l. pronikly na území dnešního Řeckaze **severu** první řecké kmeny – **Achájové**, kteří zakládali města s opevněnými **hradbami**. Největším městem byly **Mykény**, podle nich se tato civilizace nazývá **mykénská**. K zániku **mykénské** civilizace přispělo soupeření mezi jednotlivými **palácovými centry**, vpád **mořských** národů a příchod řeckého kmene **Dóru**. Kolem roku 1100 př. n. l. **mykénská** civilizace zanikla a nastala doba **úpadku** Řecka trvající čtyři století.
2. ano – K, ano – Y, ne – K, ne – L, ano – O, ne – P. *Tajenka*: kyklop.
1. Po zániku mykénské civilizace nastalo období úpadku. Z tohoto období nemáme písemné zprávy, proto ho nazýváme temné období. Dozvídáme se o něm z bájí, které se staly základem eposů Ilias a Odyssea. Oba eposy líčí události spojené s obléháním města Tróje. Za autora eposů považovali Řekové básníka Homéra. Starověcí Řekové věřili ve více bohů, kteří vypadali jako lidé. Sídliili na hoře Olymp. Nejvyšším bohem byl Zeus. Řekové stavěli chrámy, kam přinášeli bohům oběti.
2. A. a) 3. b) 6. c) 5. d) 2. e) 7. f) 4. g) 1. *Tajenka*: Achilles.

strana 30

2. B) na patě.
C) Odysseus (ithacký král).
3. 1. Ilias, 2. Achájové, 3. Olymp, 4. Afrodita, 5. Zeus, 6. Homér, 7. Héra, 8. Athéna, 9. Poseidon. *Tajenka*: Schliemann, objevil Tróju.
1. Kolem roku 800 př. n. l. začaly v Řecku vznikat **městské** státy, jejichž základem bylo **město** a okolní **vesnice**. Jednotlivé **městské** státy na sobě byly **nezávislé**. Nejznámější městské státy byly **Sparta** a **Athény**. Obyvatelé se dělili na plnoprávné (rodilí **Řekové**), neplnoprávné (**cizinci** a **ženy**) a nesvobodné (**otroci**). **Svobodní** občané měli právo volit a vykonávat funkci **úředníků**, k jejich povinnostem patřilo finančně podporovat **stát** a sloužit ve vojsku. **Neplnoprávní** občané nemohli volit a zastávat funkce ve státní správě. **Otroc**i byli považováni jen za **majetek** svého pána.
2. **práva** – ochrana majetku, vlastnictví půdy, volit a být volen; **povinnosti** – placení daní, služba ve vojsku;
3. V archaickém období **stoupl** počet obyvatel. Země všechny neuživila, a proto Řekové zakládali nové osady – tzv. **kolonie**, které byly **samostatnými** státy. Do Řecka se z nich dováželo hlavně levné **obilí**, takže se ho řeckým zemědělcům **nevyplácelo** pěstovat. Místo obilí pěstovali hlavně **oliv**y a **víno**, na jejichž první úrodu museli čekat několik let. Proto někteří **drobní** zemědělci upadli do **dlužního** otroctví.

strana 31

4. ne – P, ano – O, ne – L, ne – I, ne – S. *Tajenka*: polis.
5. a) 1. Athény, 2. Héra, 3. cizinci, 4. Ilias, 5. Sparta, 6. kolonizace, 7. Knóssos, 8. Homér, 9. Achájové, 10. otroci, 11. obilí, 12. Odyssea. *Tajenka*: aristokracie.
b) bohatí, urození.
1. Městský stát Athény ležel na poloostrově **Attika**. Náboženským střediskem Athén byl skalnatý pahorek **Akropolis**, na kterém bylo postaveno několik chrámů. Od roku 510 př. n. l. se v Athénách začal uplatňovat **demokratický** způsob řízení státu. Svobodní muži nejprve zvolili na **lidovém** shromáždění **úředníky**, kteří vytvořili **zákony**, o jejichž přijetí pak hlasovalo **lidové shromáždění**. Athénská demokracie platila pouze pro **svobodné** muže, neplatila tedy pro **cizince**, **ženy** a otroky.
2. a) 3. b) 1.; c) 5; d) 2; e) 4; f) 6.

strana 32

3. Odyssea, Akropolis, kolonizace, Athény, Sparta, demokracie, Zeus, Knóssos, Homér, olivy, Minotaurus, Perikles, otroci, Kréta, víno, Ilias, Solon, Olymp.
4. V čele Athén stáli zpočátku tři vysocí **úředníci**. Zprvu jimi mohli být jen **bohatí** lidé, protože úředníci **nebyli** placení. Nejznámějšími úředníky byli **Solon** a **Perikles**. V Athénách chodili do školy všichni **chlapi**ci z rodin svobodných athénských **občanů**. Solón se proslavil **zrušením** dlužního otroctví. Důvodem bylo zachování bojovnosti **armády**, protože v athénském vojsku mohli sloužit pouze **svobodní** muži, nikoli **otroci**. Solon rozdělil svobodné občany do čtyř **majetkových** tříd. Podle výše majetku se určovalo, jaká mohou zastávat **úřednická** místa a jaké bude jejich zařazení ve **vojsku**. Každý voják si totiž sám pořizoval **zbroj**. Za **Periklovy** vlády byla athénská demokracie na svém vrcholu.
5. 1. Zeus, 2. Balkánský, 3. Knóssos, 4. aristokracie, 5. Achájové, 6. Solón, 7. Akropolis, 8. vláda lidu, 9. kolonizace. *Tajenka*: zbroj, sova, bohyně Athéna.
6. Zeus.

strana 33

1. Městský stát Sparta ležel na **Peloponésském** poloostrově. Původní obyvatelé si podmanili **Dórové** a udělali z nich své **otroky**. Aby si Dórové udrželi nadvládu nad **původními** obyvateli, museli mít dobře vycvičenou **armádu**. Svobodní Sparťané měli **zakázáno** pracovat. Stát jim přidělil půdu s **otroky**, kteří ji obdělávali. Sami Sparťané trávili všechnen čas výcvikem a přípravou na **boj**, proto měli **nejlepší** pozemní **armádu**. Věda i umění se ve Sparťaně rozvíjely.
2. **Sparta** – Peloponés, pozemní armáda, Dórové zotročili původní obyvatelé, tvrdá výchova; **Athény** – Attika, rozvoj vědy, Solon, rozvoj umění, skvělé loďstvo, demokracie, Perikles, Akropolis.
1. **Peršané** ovládli řecká města v **Malé** Asii. Řecké povstání proti **Peršanům** bylo **poraženo**. Roku 490 př. n. l. se vylodili Peršané v čele s králem **Dareem** u **Marathonu**. Athénanům nepomohli **Sparťané** kvůli náboženským **svátkům**. V bitvě u Marathonu zvítězili **Řekové**. V roce 480 př. n. l. v bitvě u **Thermopyl** byli **Řekové** v čele **se spartským králem** poraženi a Peršané vyplenili **Athény**. V námořní bitvě u **Salaminy** zvítězili **Řekové**, protože měli **menší** lépe ovladatelné lodě. Roku 449 př. n. l. byl uzavřen mír. Peršané se nesměli objevit v **Egejském** moři, museli stáhnout **armádu** do vzdálenosti 70 km od řeckého pobřeží. Řeckým městům v Malé Asii **byla** zaručena nezávislost.
2. ano – F, ne – EI, ne – D, ano – IP, ne – P, ano – ID, ano – ES. *Tajenka*: Feidippides – přinesl do Athén zprávu o vítězství Athénanů u Marathonu; vysílením zemřel.

strana 34

3. a) Salamina, b) Thermopyly, c) Dareios I., d) Leonidas – spartský král, e) Marathon
b) **Řekové** vyhráli u Marathonu a Salaminy; perský vládce – Dareios I.; spartský vládce – Leonidas
4. 1. polis, 2. demokracie, 3. Dórové, 4. Sparta, 5. Marathon, 6. Dareios, 7. Salamina, 8. Thermopyl, 9. Athény.
Tajenka: Parthenon, bohyně Athéně.
1. Po řecko-perských válkách se nejbohatším městským státem staly **Athény**. V jejich čele stál **Perikles**, který prosadil, aby úředníci dostávali **plat**. Chtěl totiž, aby se úředníky mohli stát i **chudí** občané. Na **Akropoli** (pahorku nad Athénami) nechal postavit chrám **Parthenon** k počtě bohyně **Athény**. Kvůli ochraně města nechal vybudovat **hradby**. Finance na stavby získávali Athénané částečně z pokladny **Athénské**ho námořního spolku, což se ostatním členům spolku **nelíbilo**.
2. 1. e); 2. f); 3. b); 4. d); 5. a); 6. c); 7. j); 8. i); 9. h); 10. l); 11. g); 12. k).

strana 35

1. Po řecko-perských válkách byly v Řecku dvě vojenské velmoci: **Sparta** (nejlepší pozemní vojsko) a **Athény** (nejsilnější **loďstvo**). Soupeření o moc ukončila **peloponéská** válka, která skončila vítězstvím **Sparty**. Athény musely strhnout hradby, zničit **loďstvo** a rozpustit **Athénský námořní** spolek. Peloponéská válka vedla k **oslabení** Řecka.
2. 1. fresky, 2. Parthenon, 3. Perikles, 4. jezdcí, 5. Akropolis, 6. minojská, 7. peloponéská. *Tajenka*: Feidiás.
3. Perikles.
1. Sporů mezi Spartou a Athénami využila **Makedonie**, království **severně** od Řecka. K jejímu rozkvětu došlo za krále **Filipa II.**, který roku 338 př. n. l. porazil **řecká** vojska v bitvě u Chaironeie. Po smrti Filipa II. nastoupil na trůn jeho syn **Alexandr**, který dobyl **perskou** říši. Alexandrovým cílem bylo podmanit si **Indii**. Dostal se až k řece Indu. Pak se ale musel vrátit do Babylonu, kde nečekaně **zemřel**. Po jeho smrti se Makedonie **rozpadla**. Toto období nazýváme helénistické, protože Alexandr v nových částech říše šířil **řeckou** kulturu a vzdělanost. V roce 146 př. n. l. se stalo Řecko součástí **římské** říše.

strana 36

2. 1. Helena, 2. Alexandrie, 3. Filip II., 4. Homér, 5. Marathonu, 6. Makedonie, 7. vláda lidu, 8. peloponéská.
Tajenka: Helénové – jiné označení pro Řeky ve starověku.
3. ne – B, ne – U, ano – K, ne – E, ne – F, ano – A, ne – L, ano – O, ano – S. *Tajenka*: Bukefalos.
1. Většina malířských děl ze starověkého Řecka se **nedochovala**, výjimkou jsou kresby na **keramice**. Nejčastějším typem nádob byla **amfora** – váza se 2 uchy. Sochaři zhotovovali sochy z bronzu a **mramoru**. Zachycovali krásu lidského **těla**. Významné literární památky jsou dva eposy: **Ilias** a **Odysea**. Za jejich autora je označován básník **Homér**. Ezopa proslavily jeho **bajky**. Herci měli na obličejích **masky**, hrát mohli pouze **muži**. Vznikaly dva druhy divadelních her: **komedie** a **tragédie**.
2. 1. divadlo, 2. sochařství, 3. architektura.
3. Archimedes – fyzik, Aristoteles – filozofie, Herodotos – historik, Pythagoras – matematika, Hippokrates – lékař.

strana 37

1. Starověký Řím se nacházel na **Apeninském** poloostrově, kde bylo **teplé** podnebí s **nedostatkem** srážek. Základním zdrojem obživy bylo **zemědělství**, které se rozvíjelo na **severu** v **Pádské** nížině. Staří Římané pěstovali především **obilí**, **olivovníky**, **révu vinnou** a mnoho druhů **zeleniny**. V horských oblastech se zemědělci věnovali **pastevectví**

a v přímořských oblastech se lidé živili **rybolovem**. Výnosy byly **velké** díky práci **otroků**. Ze surovin měli Římané dostatek **kamene** a **hlíny**, dováželi **kovy**. Ve starověkém Římě se rozvíjel nejen místní, ale i **dálkový** obchod.

1. Apeninský, 2. pastevectví, 3. Tibera, 4. pluh, 5. Pádská, 6. otrok, 7. rybolov, 8. zemědělství, 9. vinná réva. *Tajenka*: Etruskové.
3. 1. Alpy, Pádská nížina, 3. Apeniny, 4. Jaderské moře, 5. Tyrhénské moře, 6. Jónské moře, 7. Středozemní moře.

strana 38

1. Podle pověsti Řím založila dvojčata **Romulus** a **Remus**. Před vznikem Říma žilo na **Apeninském** poloostrově mnoho kmenů. Nejpočetnější byli **Latinové**, kteří mluvili **latinsky** a své osady měli na 7 pahorcích u řeky **Tibery**. Spojením těchto osad vznikl postupně v 8. století př. n. l. Řím. První vyspělý národ na Apeninském poloostrově byli **Etruskové**. Zakládali městské státy, kde vládli **králové**. Nejstarší období římských dějin proto nazýváme doba **královská**. Etruskové postavili nejznámější římské náměstí – **Forum Romanum**. Římu vládli přibližně **100** let. Roku 510 př. n. l. byl sesazen a vyhnán poslední **etruský** král a Řím se stal **republikou**.
2. a) 6. b) 3. c) 5. d) 1. e) 7. f) 4. g) 2. *Tajenka*: Palatin.
3. 1. amfiteátr, 2. otrok, 3. Tibera, 4. Remus, 5. demokracie, 6. Etruskové, 7. kolonizace, 8. Roma, 9. Latinové, 10. Apeninský, 11. Romulus, 12. sedm. *Tajenka*: Forum Romanum, náměstí v Římě.

strana 39

4. ano – V, ano – L, ne – Č, ano – I, ne – C, ne – E. *Tajenka*: vlčice.
5. Původní rodové zřízení se rozpadlo. Římští občané se poté dělili do 2 skupin na **patricije** a **plebeje**. Patricijové byli **urození** potomci původních **bohatých** římských rodů, kteří vlastnili **většinu** půdy. K povinnostem patricijů patřila služba ve **vojsku**, k jejich právům náleželo právo **volit** úředníky a právo zastávat funkci **úředníků**. **Plebejové** (tedy neurození) byli přistěhovalci nebo bezzemci. Zpočátku se nemohli stát **úředníky**. Měli právo **volit** a majetní museli sloužit ve **vojsku**. Neplnoprávními obyvateli byli **cizinci** a **ženy**. Nesvobodní obyvatelé byli **otroci**, kteří byli **majetkem** svého pána.
6. a) **Tibera** – řeka v Římě; b) **patricijové** – urození, plnoprávní, bohatí; c) **Etruskové** – vyspělý národ na Pyrenejském poloostrově, d) **plebejové** – neurození, neplnoprávní.
7. 1. plebejové, 2. cizinci, ženy, 3. Romulus, 4. Etruskové, 5. Pádská, 6. Remus, 7. otroci, 8. patricijové, 9. Krétě, 10. doba královská. *Tajenka*: Velká stoka, kanalizace, Etruskové.

strana 40

1. Po vyhnání posledního krále se Řím stal **republikou**; republika z latinského „věc **veřejná**“. Moc náležela **úředníkům**, které volilo lidové **shromáždění**, hlasující o přijetí **zákonů**. Na úředníky dohlížel **senát**. V čele republiky stáli dva **konzulové**. Zpočátku mohli být úředníky jen **patricijové**. To se nelíbilo **plebejům**, proto na protest několikrát odešli z Říma. Hrozili založením nového **města**. Toho se patricijové zalekli, znamenalo by to totiž oslabení **armády**. Proto patricijové ustoupili a dovolili jim volit si **tribuna** lidu – úředníka hájícího jejich zájmy. Tento úředník měl právo **veta** – „zákazu“ zákona nevýhodného pro plebeje. Aby nebyli plebejové znevýhodněni u soudů, vymohli si sepsání zákonů **Dvanácti desek**. Nakonec dosáhli plebejové zrovnoprávnění s **patriciji**, mohli být voleni státními úředníky a jeden z **konzulů** byl plebej.
2. ne – D, ano – I, ne – K, ano – T, ano – Á, ne – T, ano – O, ano – R. *Tajenka*: diktátor.
3. a) VY; b) RY; c) TY; d) DO; e) BR; f) ON; g) ZU. *Tajenka*: vyryty do bronzu.
4. a) tunika, b) tóga, c) stola.

strana 41

5. **patricijové** – urození, bohatí, původní obyvatelé, vlastníci půdy; **plebejové** – neurození, přistěhovalci, zpočátku nemohli být úředníky, tribun lidu, toužili po zrovnoprávnění, chtěli opustit Řím, právo věta; **obojí** – mohli volit úředníky, sloužili v armádě.
6. Koncem 4. století vpadli do Říma **Keltové** a vydrancovali ho. Poté, co jim Římané zaplatili vysoké **výkupné**, odtáhli. V roce 265 př. n. l. ovládli Římané celý **Apeninský** poloostrov. Došlo k **rozvoji** obchodu a řemesel, a proto se začalo používat nové platidlo – **mince**.
7. 1. veta, 2. patricijové, 3. Chamurapi, 4. konzulové, 5. Alpy, 6. republika, 7. tribun lidu, 8. senát, 9. plebejové, 10. Galové. *Tajenka*: vrch Kapitol.
8. a) 1. b) 5. c) 4. d) 2. e) 6. f) 3.

strana 42

9. Řím bojoval s **Kartágem** (městem na severu Afriky) o ovládnutí Středomoří. Válečný konflikt mezi Římem a Kartágem se nazývá **punské války**. V první **punské** válce spolu bojovali Řím a **Kartágo** o ostrov **Sicílie**. Vyhráli **Římané** a jejich prvními provinciemi se staly ostrovy **Sicílie**, **Korsika** a **Sardinie**. Ve druhé punské válce se podařilo Kartagincům v čele s **Hannibalem** přejít přes **Alpy** a napadnout Řím **ze severu**. Kartaginci se dostali až k **Římu** a **nedobyli** ho. Obrat způsobilo vyloďení Římanů v Africe. Kartaginci museli odevzdat

mimoafrická území a zaplatit válečné **náhrady** (reparace). Ve třetí punské válce **Římané** srovnali Kartágo po **2 letech** se zemí. Roku 168 př. n. l. po bitvě u Pydny se stala součástí Říma **Makedonie** a v roce 146 př. n. l. se stalo římskou provincií **Řecko**.

9. plebejové, veta, Romulus, Alpy, Tibera, Apeniny, Kelt, Galové, Latinové, Kartaginští, konzul, Etruskové, Pád, vlčice, republika, patricijové, senát, tribun.
10. z *levé strany*: Hispánie, *dále nahoře* Alpy *pod nimi* Korsika, Sardinie a Kartágo
11. ano – H, ano – A, ne – N, ano – N, ne – I, ne – B, ne – A, ne – L, ne – E, ano – M. *Tajenka*: Hannibalem.

strana 43

- 12.1. Pydny, 2. Řím a Kartágo, 3. slon, 4. Galové, 5. Afrika, 6. Hannibal, 7. Sicílie, 8. Hispánie, 9. reparace. *Tajenka*: provincie: Korsika, Sardinie.
1. Římem ovládané území, tzv. **provincie (kolonie)**, musely Římanům odvádět peníze a různé **zboží**. Zemědělci kvůli punským válkám nemohli obdělávat **pole**, v Římě byl proto nedostatek **obilí**, a tak se začalo dovážet z **provincií (kolonií) levné** obilí. Drobní zemědělci v Římě **chudli**, ale na velkostatkách nedostali práci, protože tam pracovali levní **otroci**. Ze zchudlých zemědělců se stávali **bezzemci**, stát tak přicházel o **vojáky**. Síla římské armády proto **slábla**.
2. ano – L, ne – E, ano – G, ne – I, ne – E. *Tajenka*: legie.
3. S válkami se počet otroků **zvětšil**, což spolu se **snížující** se silou římské armády představovalo problém. Otroci byli **majetkem** svého pána. Z řad otroků pocházeli i gladiátoři, kteří **bojovali** v aréně pro pobavení Římanů. Nejznámějším gladiátorem byl **Spartakus**, který vedl největší **povstání** otroků ve starověku. Otroci vítězili nad římskými legiemi téměř **dva roky**. Nakonec ale byli **poraženi**, protože nebyli **jednotní**.

strana 44

4. 1. Kartágo, 2. provincií, 3. obilí, 4. gladiátor, 5. nejednotnosti, 6. bezzemky, 7. Spartakus, 8. armádu. *Tajenka*: Koloseum – amfiteátr pro gladiátorské hry a rekonstrukce vodních bitev.
5. Roku 60 př. n. l. uzavřeli tři muži – **Caesar**, Pompeius a Crassus – tajné uskupení, zvané **triumvirát**. Caesar byl roku 59 př. n. l. zvolen **konzulem** a poté se nechal od senátu ustanovit správcem Galie, území dnešní **Francie**. Po smrti Crassa se první triumvirát **rozpadl**, Pompeius se snažil získat **Řím**. S tím nesouhlasil Caesar a **Pompea** porazil. Senát mu propůjčil úřad **diktátora** na **doživotí**. Protože hospodářství zažívalo **rozvoj**, zavedl Caesar řadu **reform**. Podporoval jimi rozvoj **armády** a **řemesel**. Obyvatelům provincií uděloval **římské občanství**. Zavedl tzv. **juliánský kalendář**. Porušil zvyklosti republiky, neboť zastával více **úřadů**. Někteří senátoři se obávali, že chce Caesar zrušit **republiku**, proto ho roku 44 př. n. l. v **senátu** zavraždili. Po smrti Caesara propukla **občanská válka**, ve které byli poraženi Caesarovi **odpůrci**. Po vítězství Octavianiana, Caesarova dědice, nad Markem Antoniem v bitvě u Aktia roku 31 př. n. l. římská republika zanikla. Octavianus se prohlásil roku 27 př. n. l. **císařem**.
6. a) 3; b) 1; c) 2; d) 5; e) 6; f) 4.
7. a) Spartakus, b) Julius Caesar.

strana 45

8. 1. konzulové, 2. kolonie, 3. senát, 4. Octavianus, 5. Kleopatra, 6. Alpy, 7. juliánský, 8. punské, 9. Antonius, 10. republika, 11. triumvirát, 12. tribun lidu, 13. žold, 14. Galie, 15. senátu, 16. Zamy. *Tajenka*: Kostky jsou vrženy; Caesar.
1. Octavianus, Caesarův **adoptivní** syn, se stal prvním neomezeným vládcem říše – **císařem**. Nastalo období **rozvoje** zemědělství, **řemesla** a **obchodu**. Octavianus podporoval také **stavitelskou** činnost v Římě a **umění**. Senát za jeho vlády **existoval**, ale jeho pravomoci převážně závisely na rozhodnutí **císaře**.
2. ano – I, ne – T, ano – Y, ne – B, ano – R, ano – U, ne – T, ne – E. *Tajenka*: I ty, Brute.
3. Spartakus – vůdce největšího povstání otroků.

strana 46

3. **triumvirát** – tajné uskupení (trojvládí); **Octavianus** – první císař; **gladiátor** – otrok bojující v aréně; **Hannibal** – kartaginský vůdce.
4. Po smrti Augusta již úředníci nebyli voleni lidovým **shromážděním**, ale byli jmenováni **císařem**. Řím **nevedl** tolik dobovačných válek, a proto trpěl **nedostatkem** otroků. Velkostatkáři **neměli** dostatek levné pracovní síly, proto půdu **pronajímali** drobným zemědělcům. Ti se snažili vypěstovat co nejvíc, protože přebytek si mohli **nechat**. Jedním z nejkrutějších císařů byl **Nero**, za jeho vlády se v říši šířilo nové náboženství – **křesťanství**, jehož stoupence **pronásledoval**. Křesťané věří v jednoho **boha**. Křesťanství je soustředěno kolem života a učení **Ježíše Krista**. Základem jeho učení je **láska** k Bohu a k **lidem**. Za svoje učení byl kolem roku 30 v Jeruzalémě **ukřižován**. Římané křesťany zpočátku pro jejich učení **pronásledovali**. Během flaviovské dynastie bylo postaveno **Koloseum**, kde se konaly **gladiátorské zápasy** a rekonstrukce **námořních bitev**. Roku 79 došlo k výbuchu sopky **Vesuv**, který zničil města **Pompeje** a **Herculaneum**. Začalo se stavět obranné **opevnění** na **severu** říše na ochranu před **germánskými** kmeny.

5. 1. Koloseum, 2. Herculaneum, Pompeje, 3. gladiátor, 4. Augustus, 5. křesťanství, 6. Nero, 7. neomezeně, 8. republika, 9. hieroglyfy. *Tajenka:* katakomby.

strana 47

6. Ve 2. století n. l. došlo k největšímu hospodářskému **rozkvětu**. Císař za svého života vybral nejschopnějšího **nástupce**, adoptoval ho a ten se po jeho smrti ujal vlády. Mluvíme o **adoptivních** císařích. Největší územní rozlohy dosáhla římská říše za vlády **Traiana**. Císař Hadrianus nechal v provincii Británie vybudovat **opevnění** zvané **Hadrianův val**. Hadrianus potlačil povstání **Židů** v římské provincii Judea. Nejznámějším z adoptivních císařů je **Marcus Aurelius**, ale za jeho vlády se začaly objevovat první příznaky **krize**. Na severu na římskou říši útočily **germánské** kmeny. V době jeho vlády zemi postihly **přírodní** katastrofy.
7. ano – LI, ne – ME, ano – SR, ne – OM, ano – AN, ne – UM. *Tajenka:* Limes Romanum; opevnění.
8. Po vládě Marka Aurelia začala doba **úpadku**. Příčinou byly útoky **germánských** kmenů, kvůli kterým rostly náklady na **armádu**, a tak se **zvyšovaly** daně. Prostí lidé neměli daně z čeho platit, a proto opouštěli **políčka**. Nastal úpadek zemědělství, **řemesla** a **obchodu**. Celou tuto dobu provázely boje o trůn a **občanské** války. Římskou říši také postihla epidemie **moru**. Císař Diocletianus si uvědomil, že obrovskou římskou říši nemůže řídit **jeden** vládce, a proto si zvolil **spoluvladaře**. Diocletianus povolil **barbarům** usazovat se na zpustlých pozemcích. Císař **Konstantin** povolil křesťanské náboženství a je považován za prvního **křesťanského** císaře. Nechal vybudovat město **Konstantinopol** (dnešní **Istanbul**).
9. 1. Traianus, 2. Spartakus, 3. Octavianus, 4. Diocletianus, 5. Hadrianus, 6. Marcus Aurelius, 7. republika, 8. Konstantin. *Tajenka:* akvadukt; most s vodovodem.

strana 48

10. a) Octavianus Augustus; b) Nero; c) Ježíš Kristus; d) Marcus Aurelius; e) Vesuv; f) Traianus.
1. Po smrti císaře **Konstantina** (roku 395) se římská říše rozdělila na **2** části. Hlavním městem **západořímské** říše byl Řím a hlavním městem **východořímské** říše byla Konstantinopol. Počet obyvatel Evropy a Asie v této době stoupl, proto ve 4. a 5. století došlo k tzv. **velkému stěhování** národů, které způsobili **Hunové** – vrhli do východní **Evropy** a vytlačili **germánské** kmeny na území **západořímské** říše. Vládci západořímské říše byli **slabí** panovníci. Roku 476 západořímská říše **zanikla**. Na jejím území vzniklo několik **germánských** království. Pádem západořímské říše končí období **starověku** a začíná **středověk**. Východořímská říše, pozdější nazvaná **byzantská**, roku 476 **nezanikla**.
2. 1. spoluvladaře, 2. Traianus, 3. starověk, 4. Marcus Aurelius, 5. zavedl v římské říši spoluvladaře, 6. Konstantin, 7. středověk, 8. Jónské, 9. Hunové, 10. kolonie, 11. Hadrianus, 12. Alpy. *Tajenka:* lukulské hody – marnotratná hostina.

strana 49

3. a) západořímská říše – Řím; b) východořímská říše – Konstantinopol.
4. **Většina** lidí starověkého Říma žila na venkově v zemědělských usedlostech. **Bohatší lidé** obývali velkostatky. Ve městech žili bohatí občané v přepychových domech a **palácích**, chudší lidé žili v **činžovních** domech. K hygieně používali veřejné **lázně** a záchody měli **na ulici**. Hlavním jídlem Římanů **byla večeře**. Bohatí lidé pořádali **hostiny**. Jedlo se **na lehátkách**. Do římské rodiny patřili všichni lidé žijící ve společné domácnosti, i služebnictvo a **otroci**. O všech členech rodiny rozhodoval **otec**. Do školy chodili **chlapci**. Nejvyšším stupněm vzdělání bylo studium filozofie, **práv** a **řečnictví**.
5. ano – S, ano – A, ne – T, ne – U, ano – R, ne – N, ne – Á, ano – L, ne – I, ne – E. *Tajenka:* Saturnálie – svátky spojené se zimním slunovratem, konaly se 17. prosince na počest boha Saturna (bůh hojnosti a veselí).

strana 50

1. Římští bohové jsou obdobou **řeckých** bohů. Podle římské mytologie byl vládcem bohů **Jupiter**, jeho manželkou **Juno** a bohyní moudrosti **Minerva**. Mezi další významné bohy patřil bůh moří **Neptun** a vládce podsvětí **Pluto**. Bohyně lásky se jmenovala **Venuše** a bůh války **Mars**.
Z výtvarného umění se dochovaly většinou kopie **řeckých** originálů. Oblíbené byly **mozaiky** tvořící podlahy a **fresky** zdobící stěny domů. Římané byli výborní stavitelé, jako první začali používat **beton**. Stavěli chrámy, **vítězné** oblouky, amfiteátry (Koloseum), veřejné **lázně** a **akvadukty** (kamenné mosty přivádějící **vodu**).
2. Zeus – Jupiter; Héra – Juno; Hádes – Pluto; Poseidon – Neptun; Athéna – Minerva, Arés – Mars, Afrodita – Venuše.
3. a) akvadukt, b) Koloseum, c) silnice, d) chrám (Pantheon v Římě).
4. I, V, X, L, C, D, M, MM.
5. Po vzoru starých Římanů mají některé dnešní státy **senát** jako jednu komoru parlamentu. Současné zákoníky vycházejí z **římského** práva. Jazyk starověkých Římanů se nazývá **latina**. Vyvinuly se z ní **románské** jazyky. Ve středověku byla latina jazykem **církve** a **vzdělanců**, dodnes se používají odborné termíny latinského původu. V současnosti je latina **mrtvý** jazyk. Od Římanů jsme přejali i písmo, tzv. **latinku**.

strana 51

1. a) moderní dějiny 5., novověk 4., pravěk 1., starověk 2., středověk 3.; b) starověk; c) pravěk.
2. a);
3. c) e);
4. a) C) pozdní doba kamenná; b) B – C – A – D, c) starší a střední doba kamenná;
5. a) **Egypt** – Nil, hieroglyfy; **Indie** – Indus, Ganga, hláskové; **Mezopotámie** – Eufrat, Tigris, klínové; **Čína** – Chuang-che a Jang-c'-t'-iang, (Žlutá řeka, Modrá řeka), znakové;
b) zikkurat M, střelný prach Č, hinduismus I, Ašóka I, Sumerové M, pyramidy E, papír Č, Ramesse II. E, faraon E, hedvábí Č, mumifikace E, Čchin Č, sfinga E, nula I, knihtisk Č, Chammurapi M.
6. d);
7. b);
8. d);
9. b);
10. d);

Strana 52

11. minojská, Achájové, peloponéská, Etruskové, punské, císařství.
12. b);
13. c);
14. d);
15. a) 3; b) 4; c) 2; d) 1;
16. a) 6; b) 2; c) 4; d) 5; e) 3; f) 1.;
17. c);
18. a) začátek republiky; b) Řecko součástí římské říše; c) zavraždění Caesara; d) rozdělení římské říše; e) zánik západořímské říše;
19. d).